

І. А. Сайтарли, д-р філос. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 03022, Україна

ДЕКІЛЬКА НОТАТОК ЩОДО ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПІДХОДІВ У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ТЕОРІЯХ КУЛЬТУРИ

Статтю присвячено складній проблемі постмодерної філософії культури, в рамках якої склалося двозначне розуміння культурного поля. З одного боку, постмодерністські мислителі критикують традиційну культуру, яка, з їхньої точки зору, заснована на репресії і насильстві, а з іншого – вони відкидають чинну систему цінностей, оскільки вважають її декадентською стосовно людини та її суспільства. Тому, на противагу постмодерністським аргументам, з цієї філософії можна зробити висновок, що в іпостасі "шизоїдного суб'єкта" ми досягли, головним чином, межі культури, а не капіталізму.

Ключові слова: комплекс Едипа, несвідоме, шизоїдний суб'єкт, антропологічний тип, фантазм, бажане виробництво.

УДК 130.2

В. А. Сіверс, д-р філос. наук, проф.
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
вул. Лаврська, 9, Київ, 02000, Україна
nok55@ukr.net

ЕМУЛЯЦІЯ І ЖЕРТВА (ДО АНАЛІЗУ ЦІННІСНОГО АСПЕКТУ СТВОРЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МОДЕЛІ НІКА БОСТРОМА)

Актуальність теми визначена прогнозами філософів і футурологів щодо наближення стану сингулярності, чинником якого є створення штучного інтелекту (ШІ). Стаття присвячена розгляду філософсько-аксіологічних аспектів розвитку ШІ у зв'язку з проблемою "завантаження цінності" Ніка Бострома та необхідністю врахування ціннісного вектора, тематизованого у статті в понятті "жертва". Якщо свідомість може бути представлена як здатність відображення, а поява життя неможлива без реплікації, тобто самокопіювання, то розвиток такого уявлення передбачає, що копіювання відбувається знову і знову, але не повністю, не довершено, тобто на іншій основі. Зміна цієї основи означає можливість втрати наявного існування як результату дії механізму самокопіювання й окреслює можливість уведення поняття "жертва". Метою статті є обґрунтування на основі феноменологічного підходу, методу аналогії та комплексного аналізу перспективного висновку, що дослідженням ШІ слід надати можливість розвиватись вільно і без обмежень, а людині слід забезпечити умови такого дослідження, що у перетвореній формі маніфестує етапи жертвового руху людини до невідворотного результату "завантаження цінності" у певну імітаційну систему.

Ключові слова: сингулярність, штучний інтелект, аксіологія, жертва, завантаження цінності, завантаження жертви, копіювання, переживання, смисл.

Постановка проблеми. Теза, що виражає у широкому формулюванні актуальність і вказує на проблему, що виявляється та розглядається у межах даного матеріалу, визначається онтологічними чинниками. Вона полягає у твердженні, що на теперішньому етапі пізнавальної і практичної діяльності людини наближається така точка зламу, що питання найбільш загального плану, що у попередній пізнавальній традиції було прийнято відносити до суто філософських, тобто таких, що постійно відтворюються у новій формі та постановці на наступних історичних щаблях, але остаточно ніколи не вирішуються, отримують своє радикальне вирішення не стільки шляхом побудови пізнавальної моделі явища, скільки внаслідок "дозрівання" кількісних і якісних умов універсального розвитку людини як родової істоти. Згадане "дозрівання" може розглядатись як завершений стан, що у сучасній філософсько-культурологічній та науково-технічній термінології позначено як "сингулярність". У масовій культурі технологічна сингулярність, на думку Рея Курцвейла, означає таке гіпотетичне майбутнє (за різними прогнозами, від 2029 до 2047 рр.), коли обчислювальні можливості комп'ютера перебільшать можливості людського мозку. Вважається, що після цього моменту передбачення (тобто будь-який прогноз, що і становило фактично смисл пізнання до цього моменту історії) втрачають сенс і стають безглуздими. "Дозрівання" в тематичному контексті даної статті осмислюється як дискурс з проблем ШІ, який в теоретичному аспекті розвивається як спроба передбачення, аналізу і моделювання шляхів і наслідків розвитку ШІ, а як практика такого створення окреслюється смислами та значенням поняття емуляція (та симуляція, яка в даному контексті не розглядається). Згідно з канонічним визначенням, емуляція (англ. – emulation) в обчислювальній техніці – це комплекс програмних апаратних засобів або їхнє поєднання, що призначене для копіювання (або емулювання) функцій однієї обчислювальної системи (гостя) на іншій, що відрізняється від першої таким чином, щоб емульована поведінка якомога ближче відповідала поведінці оригінальної системи (гостя). Метою є максимально точно відтворення поведінки на відміну від різних форм комп'ютерного моделювання, у яких імітується поведінка якоїсь абстрактної моделі. Однак процес створення та

розвитку ШІ не є суто технічним чи технологічним завданням. Якщо у загальному плані сформулювати глибинний культурно-філософський аспект проблеми, а саме поставити питання, що надихає і що спонукає людину намагатись копіювати себе, то не можна обмежуватись тільки поверховою вказівкою на бажання нескінченно створювати нові та удосконалювати наявні засоби виробництва та знаряддя праці начебто у спробах поліпшити умови життя. Потрібно звернути увагу, що спроби створення ШІ знаменують факт, що базується на принципово контраверсійній відносно панівної в історичній людській свідомості позиції щодо вторинного характеру природи людини і її походження, яке цілком є результатом Божого задуму і творіння або результатом діяльності інших надлюдських сил. Цей аспект, що не часто розглядається у контексті даної теми, і постає джерелом дослідницьких інтенцій у статті. У новітній період історії, коли створення ШІ постало як досяжна мета, особливої актуальності набуває розгляд саме етико-філософських та соціо-антропологічних її аспектів.

Аналіз досліджень і публікацій. Можна вважати, що початок осмислення проблеми розвитку ШІ у сучасний період позначено статтею А. Тьюрінга 1950 року "Обчислювальні машини та розум", де пропонувався тест, згідно з яким машина мислить, якщо людина не може в результаті діалогу наосліп визначити, що вона спілкується з машиною. За час удосконалення практичних аспектів розробки і створення ШІ проблема набула соціо-культурного та етико-філософського значення і тепер щільно поєднується з проблематикою трансгуманізму та вивченням механізму глобальних катастроф. Серед дослідників її Робін Хансен, Девід Брін, Баррі Дайнтон, Біл Джой, Еліезер Юдковскі, Вернон Віндж, російські вчені та науковці В. Степін, О. Турчин, М. Медведєв та ін. Ціннісні аспекти формування ШІ досліджує Д. Гаспарян. Серед вітчизняних дослідників проблемам інтелекту у структурі буття присвячено працю Є. Андроса, позитивні та негативні виміри антропокультурного розвитку вивчає В. Загороднюк, аспекти взаємодії смислу та абсурду у культурних артефактах та моделюванні нейронних мереж – О. Довгань. Водночас пряме співставлення технологічно-функціонального й етико-аксіологічного підходу в дослідженні проблеми не було предметом осмислення науковців до останнього часу.

Метою статті є обґрунтування висновку, що дослідженням ШІ та самому ШІ слід надати можливість розвиватись вільно і без обмежень, що дозволить йому (тобто ШІ) досліджувати самого себе, а людині слід забезпечити умови такого дослідження, що у перетвореній формі маніфестує етапи жертвовного руху людини до невідворотного результату "завантаження цінності" у певну імітаційну систему.

Методологією дослідження виступають порівняльно-історичний, філософсько-діалектичний та феноменологічний підходи, методи аналогії та комплексного аналізу на основі принципу поєднуваності та синтетичності окремих напрямків природничо-наукового та філософсько-культурологічного знання, зокрема в етико-аксіологічній площині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того щоб знайти та легітимізувати спільні аксіологічні та філософсько-наукові координати у дослідженні проблеми осмислення та пріоритетності людини відносно ШІ (таке уточнення здається необхідним з огляду на можливі смисли подальшого розгортання теми), вкажемо на головну, на наш погляд, перешкоду у їх здійсненні на теперішній час: людина не дійшла остаточного розуміння щодо цілей і цінностей власного існування. Саме тому появу ШІ розглядають двоїсто: як найбільш серйозну загрозу і виклик людству (І. Маск, С. Хокінг та ін.) і як можливість створення універсальної системи допомоги людині та посилення її можливостей (Р. Курцвейл). У позитиві стосовно ШІ, крім того, що він не вимагає витрат на соціальне страхування та захист прав його "агентів", людину приваблює також можливість вивільнення від принизливого ярма вимушеної праці. Здається, у такому випадку у людства відкривається шлях до омріяного в Просвітництві та соціальних теоріях ХІХ–ХХ ст. царства розуму і свободи, які наразі вже були успішно розвінчані та зруйновані тією ж соціальною практикою ХХ сторіччя. В чому ж проблема зі ШІ, що, здається, міститься у процесах "дозрівання"? Не зосереджуючись зараз на достатньо великих розбіжностях у інтерпретації згаданих понять у теоретичній площині, тобто передбаченні перспектив розвитку ШІ саме як системи, що має бути контрольованою з точки зору безпеки власного застосування для людини, і величезних можливостей, що випливають з перспектив створення високоінтелектуальних симуляційно-емуляційних систем для вирішення соціальних, економічних тощо проблем людства, зауважимо, що родовим для обох напрямків створення ШІ є прийом імітації, тобто мавпування. Це виводить, у свою чергу, розгляд на проблему походження та сутності соціо-історичного становлення самої людини (антропосоціогенезу). Виходячи з зазначеного, актуальним проблемним полем для дослідження сформульованої проблеми постає не стільки обговорення згаданих наслідків "дозрівання" в означених вище устахених межах соціо-культурного і філософського дискурсу, що вже склався на цю тему щодо наслідків, переваг чи втрат на цьому шляху, а введення в дослідницьке поле ціннісного вектора, що розуміється і визначається у тематичному контексті статті як поняття "жертва".

У межах поширення та актуалізації згаданого дискурсу привертає увагу позиція Н. Бострома. Різнобічний аналізуючи процеси створення та розвитку ШІ, шведський філософ з Оксфорда Нік Бостром говорить про проблему "завантаження цінностей". У моделі Ніка Бострома проблема "завантаження цінностей" пов'язана з забезпеченням виконання прийнятної для людини функції корисності, тобто форми, яка дозволяє агенту оцінити корисність кожного з "можливих світів" з урахуванням, що його дія надасть обраному світу реальність. У межах досягнення сформульованої таким чином мети розглядається низка варіантів, які у поданому нижче уривку супроводжуються стислою критикою: а) формалізований підхід "природного відбору" – який алгоритм еволюції розбито на два етапи, один з яких передбачає значний приріст "еволюційного матеріалу", тобто чисельності агентів, що прирастають за певним обсягом ознак, а другий – його скорочення за рахунок "відсіву"

кандидатів, що не показали задовільних результатів тестування, за допомогою оціночної функції – такий підхід потребує точного описування цілі, а власне це і є проблемою, яку природний відбір вирішує шляхом нищення одних істот іншими, що супроводжується стражданнями, яких ми й намагаємося уникнути; б) навчання з підкріпленням – царина машинного навчання, де агенти можуть навчитися максимізувати накопичену винагороду. У такому випадку сама винагорода і стає ціллю, а удосконалюються тільки шляхи і методи її досягнення чи збільшення; в) асоціативна модель ціннісного приросту – під нею розуміється наявність такої антропоцентричної системи координат агента, яка відхиляється від норми у суворо заданому позитивному напрямку. Критики зауважують: може статися, що ШІ просто відключить цей механізм приросту; г) крокви мотиваційної системи – своєрідна інсталяція спрощеної системи цінностей, яка з часом заміняється на розвинену у відповідно розвиненому понадрозумі – оскільки про тимчасовість цілей ШІ не знає, то він сприймає їх як кінцеві, а тому може чинити спротив їх зміні.

Означені підходи до проблеми "завантаження цінностей", а також слушні авторські контраргументи мають дійсно широке поле для подальшого розгортання та поглиблення окресленого у них дискурсу. Водночас, як здається, їм у цілому притаманна, можливо, не дуже помітна одразу спільна риса: вони самі наскрізь антропоцентричні і приховано чи в окремих випадках прямо оперують людськими позначеннями тих характеристик імітаційної системи, які хоча ще й тільки знаходяться у становленні, але ВЖЕ розглядаються як сталі носії та виразники традиційної історично сформованої тотальної системи людського сприйняття й оцінки. Зокрема, це виявляє себе як необхідність вживання сполучення "функція корисності", яка одразу задає недосяжний за вимогою визначеності та формалізації напрям відпрацювання мети і координат імітаційної системи, використання набору суто людських характеристик описування системи (страждання, уявлення, сприйняття, мотивація тощо). Нарешті, головне міркування, що узагальнює появу зазначених невіршуваних суперечностей: використання антропних характеристик щодо імітаційних систем без попереднього прояснення появи переживання в імітаційній системі як основи перетворення зовнішнього у внутрішнє у людини є безпідставним. Виходячи із зазначеного і припущення, що повна емуляція головного мозку чи його цифрова симуляція, що як теоретичне припущення слугує синонімом відтворення комплексу психологічних та соціокультурних характеристик людини антропосу затіняє головне питання у царині створення ШІ: чи може людина оволодіти власними прагненнями і силами, як того вимагають на індивідуальному рівні всі філософсько-релігійні вчення з початку власне свідомої людської історії, чи вона як родова істота приречена на знищення в силу дії зовнішніх сил, а не на родову трансформацію в межах іншої парадигми самосприйняття. Адже ШІ – це справжнє нове дзеркало людини, що не тільки замінило природне скло, а й може перетворити саму людину на елемент, спосіб і сходинок власного відображення і становлення. Йдеться, таким чином, про саму цінність, а не її завантаження, і зокрема про спосіб її свідомої втрати як єдиний спосіб збереження цінності (але не людини у її сучасному стані).

Таким чином, проблема "завантаження цінностей" розглянута вище у логіці розвитку, і вирішення її у ШІ перетворюється на іншу проблему, проблему їх свідомої втрати, яка може бути позначеною як "завантаження жертви". Її можна зрозуміти як "інший бік" створення ШІ, в якому на перший план виходить питання ціни імітаційного проекту, зрозуміло, не з точки зору його вартості і навіть не розрахунку днівості закону Мура, який окреслює перспективи досягнення точки стану сингулярності як дивного прикладу здатності людського розуму перебувати у стані трансцендентальної апперцепції за І. Кантом. Питання полягає у

тому, щоб зрозуміти у світлі означених перспектив і загроз, чим власне людина була до теперішнього часу як родовий феномен, що має властивість усвідомлення власного існування як свою суттєву характеристику і тепер – у світлі перспектив досягнення точки сингулярності – може оглянути власну історію як механізм виробництва і втрати цінності і, таким чином, визначитись свідомо щодо його збереження і розвитку або втрати як свідомої і останньої жертви, що є вінцем попереднього жертвового шляху і відповідає його логіці.

Поняття "жертва" виступає, на наш погляд, тією суттєвою ланкою логіки міркувань щодо теоретичних засад побудови ШІ, яка була випущеною або втраченою не випадково. Вона, на відміну від пропонованих для "завантаження цінностей" номінацій на кшталт свободи, демократії, справедливості і всеохопного достатку, що мають бути підґрунтям функції корисності, розглянутої вище у концепції Н. Бострома, є певним чином їх протилежністю, але не такою, що врівноважує весь наведений перелік за значущістю та смыслом. Жертва як процесуальність з'ясування, втілення та втрати цінності є єдино можливим механізмом підтримки існування самої цінності з урахуванням тієї онтологічної обставини, що її існування є можливим тільки у перетвореній формі. Перетворена форма існування цінності означає, що її реальне існування втілюється тільки за рахунок безперервної процесуальності згасання її дійсного існування і втілення способів передачі у нову перетворену дійсну форму. Особливість людської форми існування цінності постає у її характеристичі жертвовості, де перетворення останньої на нову є усвідомленим і добровільним з боку людини актом.

Як же розуміти жертву? Давньоіндійська міфореалістична спадщина твердить, що світ створений жертвою першої людини (Пуруша), водночас в "Енума еліш" бог Мардук вбиває Тіамат та формує небеса та землю з її розділеного тіла. У першому випадку жертва є жертвою у головному значенні – свідомої трансформації цінності існування, у другому у похідному – жертва постає як результат насильницького перетворення. Творення світу у Старому Заповіті, а також місія Христа у Новому створюють прецедент розширення й утворення нового смислу, який пов'язаний з появою людини, розумінням до-історичного стану "незайманості" та порушенням заборони і подальшою історією гріха та спокути, яку мав виправити Христос, принісши себе у жертву. Ці побіжно викладені та максимально узагальнені відомості мають за свою мету зосередити увагу не на їх деталізації, а підвести до головного питання, яке може бути детальним до попереднього викладу проблеми. Сенси міфореалістичних оповідей про жертву, що лежать в основі найважливіших за значенням наративів людства, мають всередині ціннісне ядро і таким чином вже демонструють приклад дієвого завантаження цінності або мають відкидатися з точки зору їх сприйняття у такий спосіб науковим типом світогляду і, як наслідок, руйнуватися способом їх подальшого описування. Але якщо вони мають відкидатися, то проблема емуляції залишається. Якщо так, то мають бути включені у розгляд і останній потребує зміни параметрів завантаження. І ця зміна параметрів не косметична. Йдеться про те, що глибинною сутністю самої цінності, що представлена посиленням на вищеподані наративи, є поняття жертви, зокрема жертви у першому значенні.

Життя просякнуте жертвовістю. Якщо це вірно, то жертвовість може бути відкритою у всіх формах життєдіяльності. Саме цей аспект жертвовості досить послідовно розроблявся у зв'язку з дослідженням форм міфологічної свідомості від М. Мосса і Ж. Батая до всього постмодерністського проекту взагалі. Проблема, яка була окреслена у першій частині викладення, пов'язана саме з розподілом наукового і життєвого розуміння жертви – емуляцією жертви і її принесенням. Однак вивчення жертви засобами науки руйнує її смисл, її сакральний смисл. У науці відбувається своєрідний "жертвний перенос". Жертвою (як об'єктом

прихованої насильницької дії) в науці постає певний предмет, як наслідок, ним стає інша свідомість, з якою взаємодіє ініціатор начебто жертвової (емуляційної) трансформації. Однак у даному випадку йдеться про безособове й універсалістичне знання. В іграх науки зі ШІ жертви поки що немає. Вона тільки готується у другому смислі, але людина-експериментатор не усвідомлює, що другий тип жертви вже принесений самим історичним поступом людини і тепер йдеться про неї, тобто саму людину. Отже, як щодо "живої жертви"? У певній пізнавальній парадигмі (Д. Юм, Дж. Берклі) стверджується, що логіки і причинно-наслідкового зв'язку як такого немає, а є тільки наше уявлення про нього, яке дозволяє нам трохи розуміти одне одного. Нам здається, що з наведеним вище твердженням корелює таке: жертва є добровільною відмовою від стану перебування у певній цінності, що супроводжується стражданням. "Живий" характер жертви у даному випадку досить приблизного її розуміння визначається поняттям "страждання". Але воно безпосередньо виводить нас на інше поняття, що закілювало попередній розгляд. Це поняття "переживання". Переживання не випадково є каменем спотикання у психології. Воно розглядається досить розмито і тому суперечливо, зокрема: а) як діяльність, а не пасивне відображення; б) як діяльність, що пов'язана з формами отримання задоволення або незадоволення (страждання); в) діяльність, що спрямована на встановлення смислової відповідності між свідомістю і буттям; г) як результат, що сприймається і позначається суб'єктом поняттям "подія". Звернімо увагу, що перехід від процесів відображення, що імітуються під час створення ШІ, до поняття "подія" як діяльнісного поля та аксіологічного ядра поняття "переживання" містить у собі таємницю жертви. Адже в аксіологічному смислі переживання – це подія, тобто акт, або перехід зовнішнього у внутрішнє, що стає основою і початком ціннісного сприйняття, індивідуалізації, особистої історії.

З наукової (у даному випадку йдеться про можливі імітації та емуляції системи) точки зору тут є досить широке поле для критики. Але воно не абсолютне. Воно чимось нагадує ситуацію пошуку ефіру для вирішення проблем фізики на рубежі XIX–XX ст. У даному випадку проблемою стає поняття переживання. Воно є спільним елементом дослідження психології, аксіології та розвитку систем ШІ. Адже саме воно є каменем спотикання в спробі "завантаження цінності" Ніка Бострома. І це не випадковість. Власне, спільною основою звичайної людської логіки та логіки розробників систем програмування обчислюваних машин є поняття смислу, яке було б ідеальним формалізувати і завантажити в програму емуляції, а сама проблема "завантаження цінності" вже була б справою техніки і часу. Водночас, яким би чином не намагались вирішити чи обійти проблему смислу примноженням смислів шляхом примноження знаків, ланцюжок "смысл – переживання – страждання – жертва" тягне і тримає себе сам. Ось цитата, яку можна розглядати як оцінку (пряму вказівку), що денотат смислу знаходиться у тексті (М. Гайдеггер), але він не є матеріальною річчю, швидше утворенням на кшталт юнгівського архетипу, що виявляє себе за певних умов. Наведений нижче уривок спрямований на виявлення того стану речей, за якого смисл як цінність не можна вичерпати називанням, а тільки переживанням, причому не кожне переживання буде ставати жертвовою подією. У поданій нижче цитаті потрібно звернути увагу на слова-знаки, що у ній містяться і які виділені курсивом для зручності як сліди або спроби думки схопити цей ціннісний денотат смислу, але вона наведена саме для ілюстрації уявної близькості цього схоплення і його справжньої невловимості без залучення *не поняття* "жертви", а її здійснення. "У загальному вигляді можна розділити смисл-сутність, смисл-ціль і смисл-цінність. Перше значення пов'язують з проблемою пізнання сутності речей (типовим втіленням такого підходу є платонівська "ідея" як смисл речі, втілення її сутності в якості першообразу, моделі і

зразка). Як правило, і частіше за все у дослідженнях з ШІ саме це уявлення про смисл ототожнюють зі значенням (денотативною частиною знака), що є недостатнім. У другому значенні смисл розуміється як підпорядкованість якій-небудь певній цілі, тобто доцільність, або як мотив дій. У третьому значенні смисл розуміється як тільки ціннісне (важливе, дороге) і при цьому він можливий тільки в межах ціннісної картини світу (так світ, який позбавлений цінності, ми називаємо абсурдним). (...) Можна уявити, що для людини розуміння виявляється можливим тому, що у неї є певна важкопояснювана інтуїція, або *переживання*, яке краще за все виявляє себе у таких конструкціях, як *смисл світу* (у Вітгенштейна "смисл світу має лежати поза самим світом), "смисл життя", "смисл певної розповіді". (...) Ціннісне тлумачення смислу, у свою чергу, вимагає виділення фігури суб'єкта, а також робить смисл проблемою прагматики, де смисл фіксує відношення значення до потреб суб'єкта. Однак питання суб'єктності та моральності комп'ютерів є окремою великою проблемою. (...) Більш за все смисл можна віднести до особливих метафізичних інтуїцій або *переживань* людини, точне походження та механізм яких до кінця не є ясними. Загальним принципом подібних інтуїцій є те, що ми можемо успішно ними користуватися, але не можемо дати їм пояснення. Наявність таких фундаментальних інтуїцій, як правило, стверджується в межах різного роду трансцендентальних філософій і підходів та вимагає окремого, такого, що виходить за межі цього дослідження, розгляду" [2].

І все ж таки перед тим як стисло змалювати шлях переходу жертви у цінність, а цінності у смисл, який і намагається емулювати людина у комп'ютерній програмі ШІ, визначимось щодо ще одного принципового питання: чому людина насправді пішла цим шляхом у пізнанні? У загальному плані відповідь "так" зумовлена, на наш погляд, двома міркуваннями. Одне з них наводить Уайтхед. "Цілісна структура обмежує самостійність своїх частин. Але сказане є безглуздом без вказівки на підстави переживання, тобто емоційного та аналітичного досвіду, в межах якого виникає цілісна структура" [6]. І друге міркування: життя починається там, де матерія набуває здатність копіювати себе [3]. До цього обґрунтування варто приєднати і точку зору Р. Докінза, що спочатку з'явилась не клітина, а ген-реплікатор [4]. Отже, якщо цілісність є умовою існування певної структури, і у цьому твердженні вказується на мотив її збереження, а переживання виступає підставою форми, яка містить смисл цього переживання, то ми маємо емулювати себе, щоб зберегтися. Таким чином ми несподівано відкриваємо, що весь час у науці йшлося про знайомий нам і ззовні, і внутрішньо інстинкт самозбереження. Але залишається "невелика чорна хмарка". Адаже збереження не є абсолютним. Воно пов'язане із втратою. Усвідомлення цієї втрати і її прийняття є жертвою. Загальною вказівкою на причину (але не зміну) такого стану може бути звернення до понять рекурсія і рекурентність. Застосована не в суто математичному чи філологічному значенні, вона конкретизується в цілях даного розгляду у наступному посиланні: "...незалежно від форми – матеріальна річ, міф, образ, поняття, лексема, категорія, фетиш, мова, людина, цілий Всесвіт тощо може бути прийнятий за базову умову творіння, що за законом подальшого розгортання подій вже містить у собі свій майбутній образ і сценарій розгортання (архетип). Архетип і "пусковий механізм" ЄРР (єдності рекурсії та рекурентності) пропонується вважати первинною ключовою одиницею смислу (ПерКОС), яка онтологічно має наразі дві суттєві властивості: перша – повторювати себе, друга – повторювати себе не довершено, а НЕ-довершено (тобто не ідентично ПерКОС)" [4]. Тобто сподівання на повну емуляцію у процесі розробки ШІ і, таким чином, реалізацію прихованих намірів вироблення ВСІХ проблем пізнання і діяльності людини є марними. Тоді залишається жертва.

Принципово схема "шляху до жертви" може виглядати так:

- свідомість у класичному і вже подоланому розумінні може бути представлена як здатність відображення;
- розвиток такого уявлення передбачає, що копіювання відбувається, але не-довершено, тобто на іншій основі;
- факт другого копіювання вже означає відмінність двох варіантів (копій) і окреслює можливість уведення поняття "жертва";
- уведення жертви як умови життя означає можливість його втрати як цінності внаслідок самого процесу копіювання, а також його необхідності як одночасності втрати і його підтримання;
- свідоме наступне копіювання є вже втратою інформації, яка містить у собі цінність, у той час як нова цінність створює інтенцію або тільки "притягується" (у традиціях феноменології будь-якого ґатунку) майбутнім до себе;
- таким чином, нова цінність тільки "обтяжує" (рос. – "обременяет") форму і майбутній спосіб існування цінності, але жертвою у неї є вже дехто або дещо інше, невідоме носію існуючої форми цінності;
- якщо втрата життя як першого способу копіювання є перериванням поступовості, то виникнення нового способу копіювання (емуляція або імітація) означає реалізацію функції бути жертвою. Але цінності самі по собі не стають жертвою, тобто не цілком жертвують, а собою, щоб досягти розуміння переходу у неї. Це і є зживання (рос. – "изживание") або видимий спосіб існування перетвореної цінності.

Висновки. Пізнання є руйнівним процесом і отрутою само по собі. Але, вочевидь, тільки для людини. Для процесів, що супроводжують появу і формування ШІ, це питання є відкритим. Його витoki у слові "еволюція". Світ на цьому її етапі є відкритим для людини тільки зовнішньо, бо ми як його частка не можемо бути одночасно частиною системи та її підмурком (К. Гедель). Це означає, що людина залишається невідкритою для самої себе. У спробах зруйнувати цей стан речей ми переносимо увагу на зовнішній світ і руйнуємо його так, що він руйнується разом з нами, стаючи творцями і предметами жертви другого типу. Таким чином, людина стоїть перед вибором: або нічого не змінювати, або довершити руйнування існуючого. Перспективою дослідження даної теми у визначенні постановці є етико-аксіологічний та онтологічний аналіз категорій "любов" у контексті проблем розвитку ШІ та на основі окреслених у статті підходів щодо осмислення поняття жертви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бостром Н. Искусственный интеллект. Этапы. Угрозы / Н. Бостром [пер. с англ. С. Филина]. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. – 496 с.
2. Гаспарян Д. Э. Тайнство естественной семантики: трансцендентальное измерение смысла и проблема искусственного интеллекта / Д. Э. Гаспарян // Вопросы философии, № 4. – 2017. – С. 81–95.
3. Глик Д. Информация. История. Теория. Поток / Д. Глик [пер. с англ. М. Кононенко]. – М.: АСТ, Corpus, 2013. – 576 с.
4. Докинз Р. Эгоистичный ген / Р. Докинз [пер. с англ. П. Петров]. – М.: CORPUS, 2013. – 149 с.
5. Сиверс В. А. Проблема "третьей личности" у Аристотеля в аспекте імплементації принципу рекурсивності / В. А. Сиверс // Культура і сучасність: альманах, № 1. – 2016. – С. 12–13.
6. Уайтхед А. Избранные работы / А. Уайтхед. – М.: Прогресс, 1990. – 512 с.

REFERENCES

1. Bostrom, N. (2016). *Superintelligence. Paths, Dangers, Strategies*. Moscow, Mann, Ivanov, Ferber (In Russian).
2. Gasparjan, D. Je. (2017). Tainstvo estestvennoj semantiki: transcendentnoe izmerenie smysla i problema iskusstvennogo intellekta [Sacrament of natural semantics: the transcendental dimension of meaning and the problem of artificial intelligence]. *Voprosy filosofii*, 4, 81–95.
3. Gleick, D. (2013). *The Information. A History. A Theory. A Flood*. Moscow, Corpus (In Russian).
4. Dawkins, R. (2013). *The Selfish Gene*. Moscow, Corpus (In Russian).
5. Sivers, V. A. (2016). Problema "tret'oi ljudini" u Aristotelja v aspekti implementacii principu rekursivnosti [The problem of "third person" in Aristotle in the aspect of the implementation of the principle of recursiveness]. *Kul'tura i suchasnost': al'manah*, 1, 12–13.
6. Uajthed, A. (1990). *Izbrannye raboty*. Moscow, Progress (In Russian).

Надійшла до редколегії 01.10.17

В. А. Сиверс, д-р филос. наук, проф.
Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств
ул. Лаврская, 9, г. Киев, 02000, Украина

ЭМУЛЯЦИЯ И ЖЕРТВА (К АНАЛИЗУ ЦЕННОСТНОГО АСПЕКТА СОЗДАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В МОДЕЛИ НИКА БОСТРОМА)

Актуальность темы определяется множественными прогнозами философов и культурологов о приближении состояния сингулярности, фактором наступления которого является создание искусственного интеллекта (ИИ). Статья посвящена рассмотрению философско-аксиологических аспектов развития ИИ в связи с проблемой "загрузки ценности" Ника Бострома и необходимостью учета ценностного вектора, тематизированного в статье в понятие "жертва". Если сознание может быть представлено как способность отражения, а появление жизни невозможно без репликации, то есть самокопирования, то развитие такого представления предполагает, что копирование происходит снова и снова, но осуществляется не совершенно, а не-совершенно, не полностью, то есть на иной основе. Смена этой основы означает возможность утраты наличного существования как результата действия механизма самокопирования и очерчивает возможность введения понятия "жертва". Целью статьи является обоснование на основе феноменологического подхода, метода аналогии и комплексного анализа перспективного вывода, что исследованиям ИИ следует дать возможность осуществляться свободно и без ограничений, а человеку следует обеспечить условия таких исследований. В преобразованной форме этот процесс манифестирует этапы жертвенного пути человека к неизбежному результату "загрузки ценности" в определенную имитационную систему.

Ключевые слова: сингулярность, искусственный интеллект, аксиология, жертва, загрузка ценности, загрузка жертвы, копирование, переживание, смысл.

V. A. Sivers, Doctor of Philosophical Science, Associate Professor
National Academy of Culture and Arts Management
9, Lavrskaya St., Kyiv, 02000, Ukraine

EMULATION AND VICTIM (THE ANALYSIS OF THE VALUE ASPECT OF THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE CREATION IN NICK BOSTROM'S MODEL)

The article marks that in a newest period of history when the prospect of achievement of technological singularity need ake effectiveness of traditional cognitive models, special actuality consideration of ethic-philosophical and socio-anthropogenic acquires and aspects of creation of artificial intelligence to be revised (AI).

Oxford philosopher Nick Bostrom tells about "loading of value" in the intelligence system, but does not examine emulation of experiencing as its basic condition. Attention to this problem predetermines introduction to the research field of the valued vector as a "victim" concept. It is reasonable, that general basis of ordinary human logic and developers of the systems of the calculated machines programming is a concept of sense, and one of key elements that form sense, there is a value that exists in a transition from its embodiment to the loss. Embodiment and loss of value form experiencing and become an event.

Transition from the processes of reflection, that is imitated during creation of AI to the "event" concept as field and kernel of axiology of "experiencing" concept is the general element of research of psychology, axiology and to development of the systems of AI. It also contains sense of "victim" concept as passing from external to internal. If consciousness can be presented as ability of reflection, and appearance of life is impossible without replication id est self-copying then development of such presentation provides, for that a printing-down takes place over and over, but not fully, not quite, id est on other basis. The change of this basis means possibility of loss of present existence as to the result of action of mechanism self-copying and outlines possibility of introduction of "victim" concept.

At the same time, a victim as a mechanism of natural selection differs from a victim in the human understanding. The feature of human form of value existence appears in its description of oblatoryness, where transformation of the last on new is the act realized and voluntarily from the side of man. A conclusion is grounded in the article, that it follows to give possibility to develop freely and without limitations, that will allow it (id est AI) to investigate itself research of AI and AI, and it follows to provide the terms of such research a man, that in a regenerate form demonstrates the stages of oblatory motion of man to the inevitably result of "loading of value" in a certain imitation system.

Key words: artificial intelligence (AI), "loading of value", victim, experiencing, singularity.

УДК 177.61

В. Е. Туренко, канд. філос. наук, м. н. с.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна
amurolog5@gmail.com

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСУ РОМАНТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮБОВІ: СПРОБА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ

У статті здійснюється аналіз природи романтичної культури любові. Висвітлюється, що романтична любов – це така культура любові, яка вбирає в себе цілу сукупність переконань, ідеалів, принципів, що склалися ще як мінімум у Середні віки, і уявлення про яку переходять з покоління в покоління, з одного століття в інше. Підкреслюється, що романтична культура любові – це не тільки дискурс пристрасті й етос еросу. Даний культурно-історичний тип любові вбирає в себе і конотації агапе, філії, сторге. Дискурс люблячих в романтичному інваріанті не зосереджений тільки на пристрасті і на прояві запалу почуттів одне до одного, це ще й турбота, взаєморозуміння, відповідальність, увага, жертвенність і т. п. конотації, що притаманні любові-філії, любові-сторге та любові-агапе. Доводиться, що в романтичній культурі любові дискурс здійснюється не крізь "рожеві окуляри", а в контексті розуміння того, що поява даного почуття неминуче породжує відчуття вразливості обох учасників любовного дискурсу.

Ключові слова: романтична культура любові, культура любові, людське життя, людська любов, куртуазна любов, філософія любові.

Постановка проблеми. В наш час відбувається процес, коли навколо універсальних та фундаментальних культурних феноменів людства створюються різного роду стереотипи, які спотворюють дійсне уявлення про їхню природу. Одним з таких явищ, безумовно, є романтична культура любові. Даний феномен вплинув на світову культуру через літературу, кіно, взагалі мистецтво у різних його векторах. Потрібно зазначити, що здебільшого романтична культура любові розглядається і сприймається як щось "легковажне", "просте" та наповнене здебільшого лише позитивними моментами. Натомість, з філософсько-культурологічної точки зору, романтична любов є досить складним та неоднозначним концептом. Спробуємо в даній науковій розвідці висвітлити це більш детально.

Аналіз досліджень і публікацій. Необхідно підкреслити, що на Заході існує кілька десятків фундаментальних монографій щодо розуміння романтичної культури любові, які і стали основою для її осмислення. Це роботи Д. Брауна, Б. Броргарда, Р. Гальвані, Р. Гауле, С. Девіда, М. Новака,

І. Сінгера та А. Собла, М. Строусера і Х. Хорне. Відомі європейські мислителі розмірковували над феноменом романтичної любові в контексті тієї чи іншої пари: Тристан і Ізольда – Д. де Ружмон, Вертер і Шарлотта – Р. Барт та ін.

Мета статті. Проаналізувати комплексно природу та сутність романтичної культури любові і висвітлити філософські основи її осмислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідно відзначити, що саме поняття "роман", від якого походить слово "романтичний", – це літературний жанр, поширений у XVIII–XX століттях; великий за обсягом, складний за будовою епічний твір, в якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів.

На позначення літературного жанру слово "роман" вперше використав у XVI ст. англійський літературознавець Д. Патенхем у роботі "Мистецтво англійської поезії" (1589). Спочатку "романом" називали будь-які віршовані